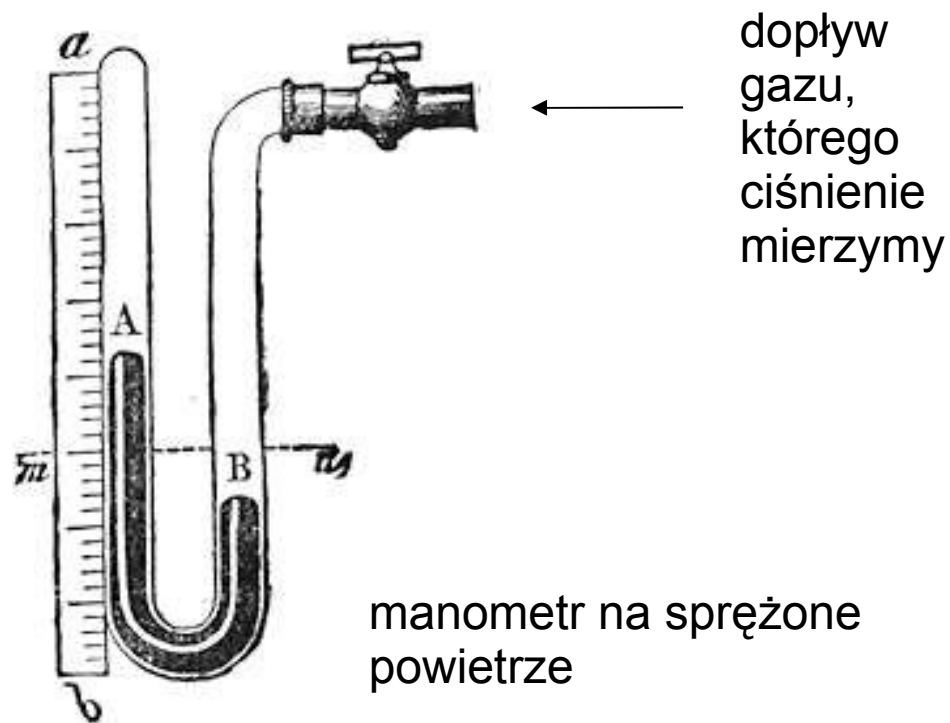
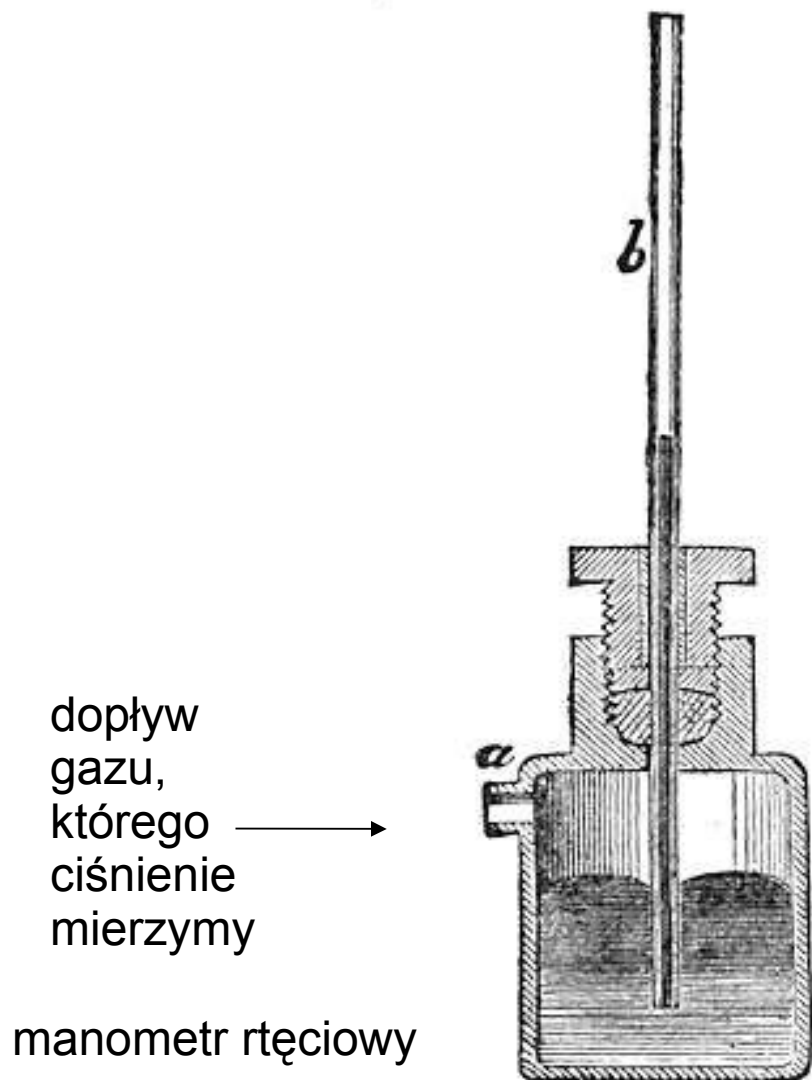

Przyrządy opisywane przez Pierre'a Duhema

Pierre Maurice Marie Duhem
(1861 - 1916)

Manometry (pomiar ciśnienia)

Pomiar zmian ciśnienia dokonuje się poprzez odczytanie zmian poziomu cieczy w rurce, w celu zwiększenia dokładności do odczytu zmian stosuje się wspomniane przez Duhema katetometry.

Katetometr

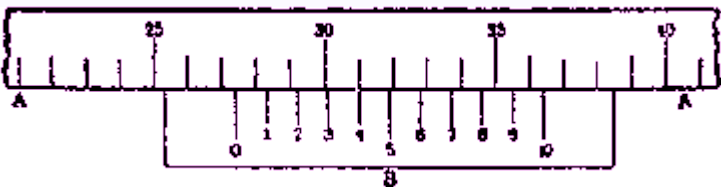
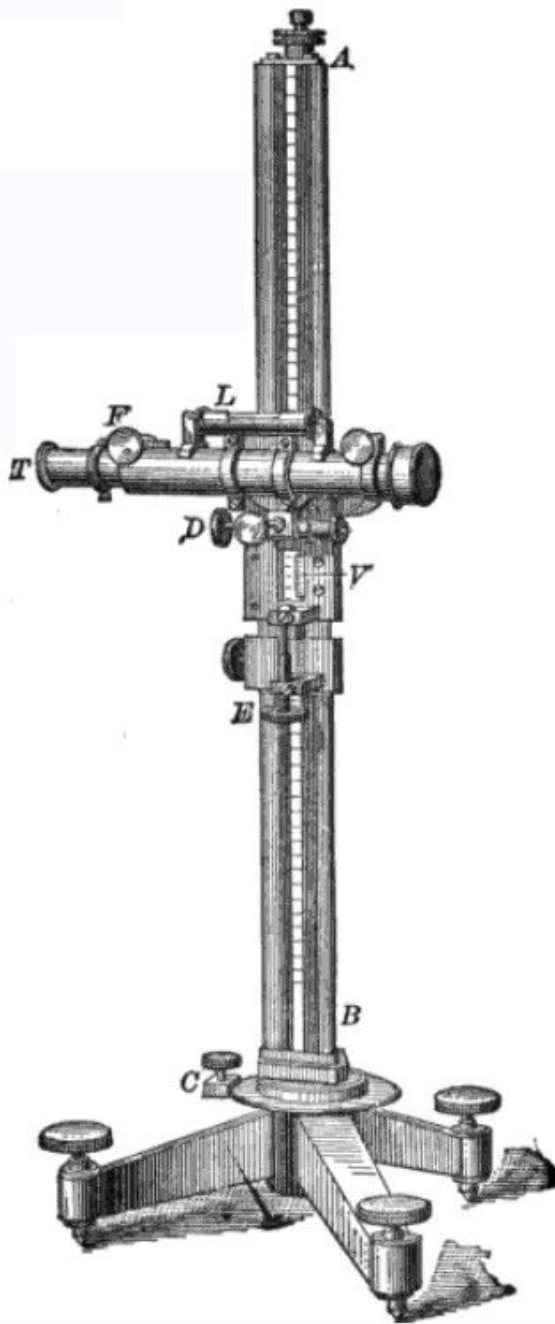
Przyrząd, służący do dokładnych pomiarów długości, np. wydłużenia prętów, wysokości słupa rtęci.

Składa się z masywnego pionowego metalowego pręta osadzonego na trójnogu, wzdłuż którego przesuwać można lunetę, zaopatrzoną wskazówką lub noniusem.

Nastawiając lunetę na dolny i górny kraniec mierzonej długości, odczytujemy odnośne liczby skali, wzdłuż której razem z lunetą przesuwa się noniusz.

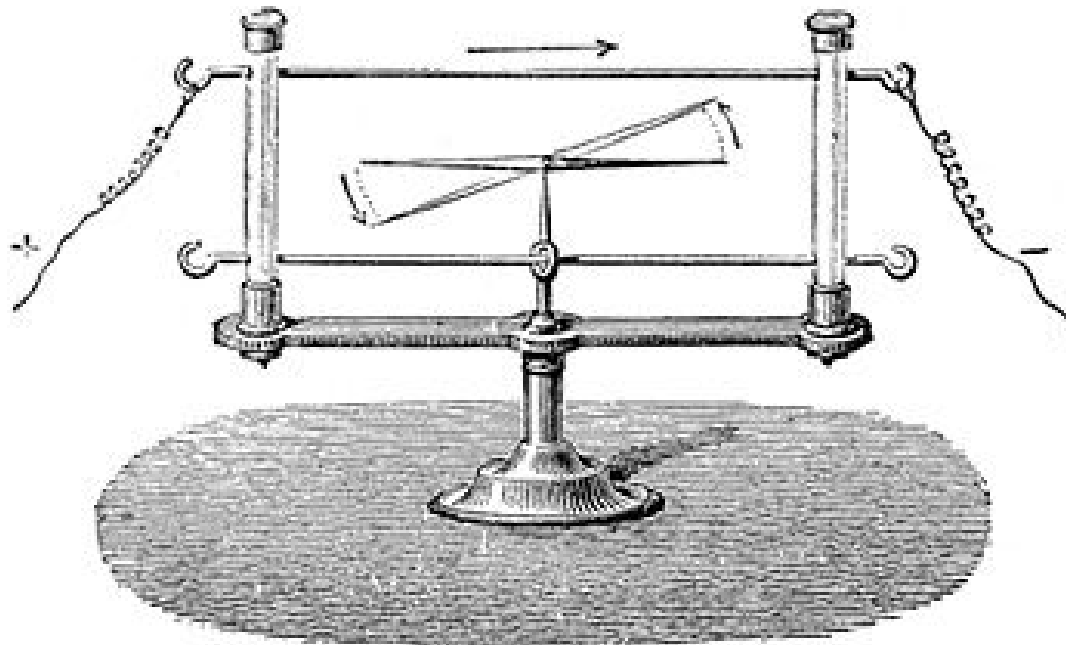
Dokładność pomiaru, zależnie od budowy przyrządu, wynosi od 1/10 do 1/100 mm.

Na podstawie przedwojennego opracowania w:
Encyklopedia Powszechna Wydawnictwa Gutenberga.

noniusz – odpowiednio skonstruowana skala umożliwiająca dziesięciokrotne zwiększenie dokładności odczytu (używana np. w suwmiarkach); zob. <http://www.gutenberg.czyz.org/word,52532>

Galwanometr tangensowy – zasada działania

Eksperyment Oersteda – igła kompasu wychyla się pod wpływem pola magnetycznego indukującego się wokół przewodu przez który przepływa prąd (kierunek prądu w górnym przewodzie oznaczony strzałką)

Więcej na ten temat (animacja):

http://www.ap.krakow.pl/fizyka/elektromagnetyzm/dowiadczenie_oersteda.html

Galwanometr tangensowy – budowa

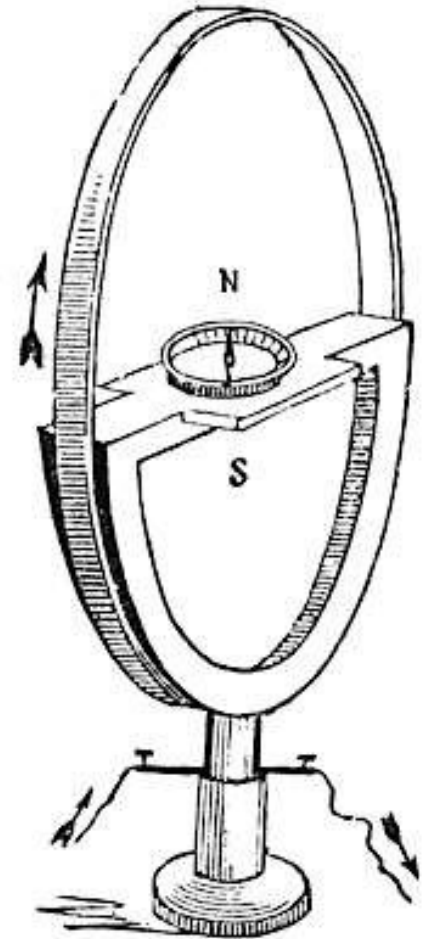
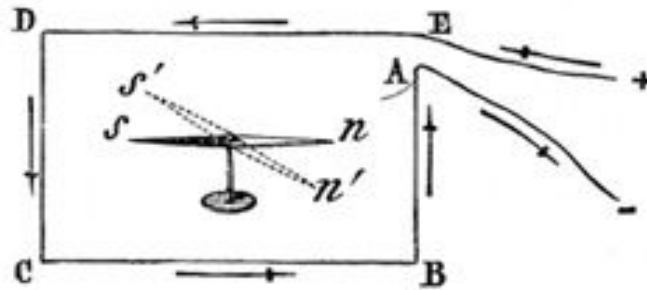
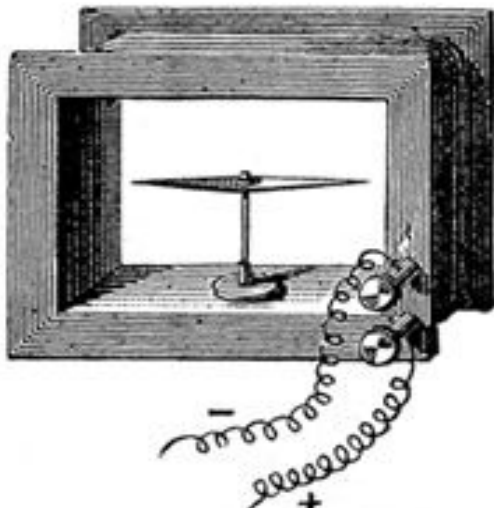

Fig. 3.
Galvanomètre
tangent.

galwanometr tangensowy (busola stycznych) – przyrząd do pomiaru bardzo małych prądów stałych, bazujący na zjawisku odkrytym przez Oersteda; mierzony prąd jest proporcjonalny do tangensa kąta wychylenia igły magnetycznej (na rys. budowa i zasada działania)

Galwanometr tangensowy

$$\operatorname{tg}\varphi = \frac{B'}{B}$$

B – pole magnetyczne wytworzone przez cewkę
B' – pole magnetyczne Ziemi

Uwaga: **pomiar zależy od warunków lokalnych** (B' to pole magn. Ziemi w miejscu gdzie znajduje się przyrząd), co nie występuje w większości innych galwanometrów. Duhem wykorzystujcie ten fakt w dyskusji nad rolą teorii.

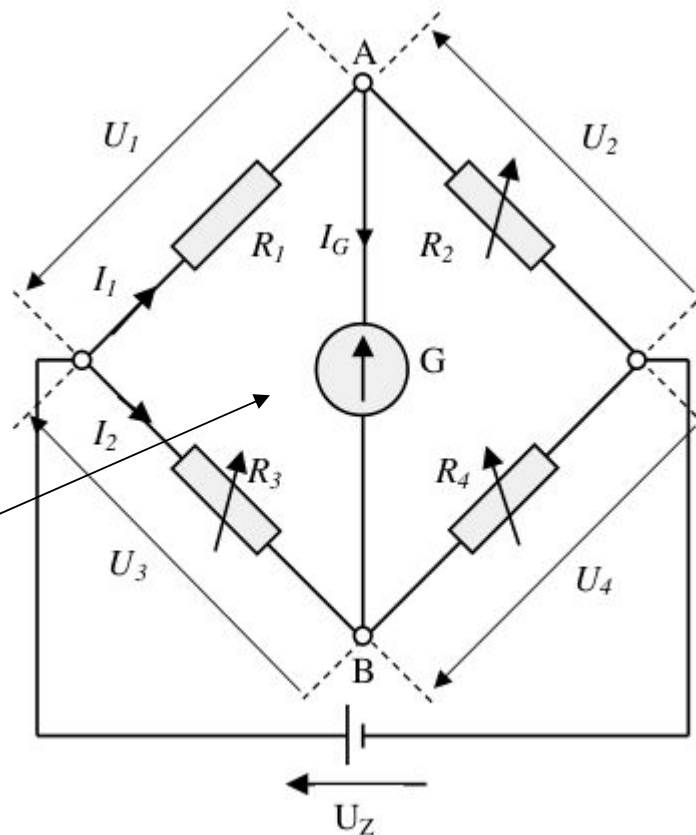
Galwanometr tangensowy

Galwanometr tangensowy

Galwanometr na schemacie ideowym – Duhem „przyrząd w umyśle fizyka”

Rys.1. Schemat ideowy mostka Wheatstone'a

do tego sprowadza się dla fizyka galwanometr (w pierwszym przybliżeniu, tj. bez poprawek)

Duhem też kiedyś był
studentem... :-)

Pierre Duhem (1882) – fragment wspólnego zdjęcia
absolwentów „sciences”